

Acésta f6ia ese
cate 3 c6le pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, 6ra pentru
membrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

F6ia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abon6za la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiu, s6u prin posta
s6u prin domnii co-
lectori.

Nr. 23.

Brasiovu 1. Dec6mbre 1869.

Anulu II.

Privire scurta preste fazele gimnasiului rom. de Seini,
proiectatu si pusu in prospectu de catra intieleginti'a
romana din comitatulu Satu-mare.

Unu poporu fara cultura e nu numai orbu spi-
ritualmente, ci e despretiuitu, batjocoritu, maltratatu,
trasu impinsu si suprematisatu in totu modulu de
catra cei mai aventati decatu elu. Cultur'a e lumin'a
mintiei. „De va ambla cineva diu'a, nu se va po-
ticipi, ca vede lumin'a lunei acesteia. 6ra de va
ambla cineva n6ptea, poticipi-se-va, c6 lumina nu este
intru elu.“ Totu omulu este chiamatu la lumina, totu
omulu este chiamatu si indreptatitu la cultura. De
au fostu tempuri vitrege, candu romanulu chiaru in
patri'a sa er6 despoiatu si de acestu dreptu omenescu;
acele tempuri au trecut de j6 pentru totud6una, si
neci Ddieulu poteriloru se nu deie, c6 se mai revina!

Poporulu romanu desteptanduse de unu tempu
bunisiuru inc6ce, din letargi'a si amorti6l'a seclulara,
la care a fostu condemnatu — nu pentru vin'a ori
las6tatea, ci chiaru pentru generositatea si mareanimi-
tatea sa: numai-decatu a prevediutu, ca pentru man-
tuinti'a ecistentiei sale natiunali nu este altu modru
ori midiuocu, decatu cultur'a, si deci cu t6ta energi'a
si resolutiunea a apucatu pe ac6sta cale. S6 aventarea
in cultura a acestui poporu vitalu in tempu relativu
scurtu, eu d6cu plinu de bucuria si mandria, 6ra unii
straini privindu chiorisiu, recunoscu plinu de invidia,
c6 e admirabila. Intru adeveru, n6 e pr6 lungu tempu,
decandu vedemu unu numeru imbucuratoriu de aso-
ciatiuni si societati infiintiate pentru aventarea culturai
natiunali — in t6te partile locuite de romani. Insti-
tutele de invetiamentu, asia d6cendu, fara vreunu altu
ajutoriu s6u sprij6na, decatu numai din modestele si
marginitele n6stre poteri, inca ni le-amu sporitu bi-
nisiuru si cu ajutoriulu celui de susu si a geniului
natiunei n6stre speramu a le mai inmulti incet6sioru.
Barbatii cualificati in t6ta privinti'a, intieleginti'a ni
s'a sporitu si se sporesce mereu in proportiune insu-
flat6ria de respectu.

A sositu tempulu, candu nu mai e nime indre-
ptatitu si chiaru nu are potere a se opune desvoltarei
culturai n6stre natiunale; c6-ci celu ce din orice re-
spectu malitosu, din pofta de predomnire, ori din
invidia ar cutedi6 a sta c6 inimicu in calea desvoltarei
n6stre in cultura, aru fi nevoitu a se convinge, c6
chiaru prin o astfelu de maniera ni d6 o mai mare
impintinare, si s'aru retrage rus6natu; c6-ci geniulu

seclului ni striga si noue cu voce insufletitoria: „In-
ainte, fetiori!“ . . . Si geniulu seclului e atotu-potente,
din antea lui cadu si se ruin6dia t6te stavilele! . . .

De astfelu de idei si convingeri condusa intie-
leginti'a romana din comitatulu Satu-mare, inca in
an. 1861 (Sept. 12.) s'a adunatu intru o conferentia,
conchiamata prin dn. protopopu Georgiu Maniu la
Seini, in Nr. de 27 insi, intre cari si cativa dd. pro-
fessori gimnasiali dela Beiusiu si unu dn. ablegatu die-
talu din comitatulu Aradului, si au proiectatu si de-
cisu infiintierea unui gimnasiu superioru romanu la
Seini.

Comitetulu alesu in ac6sta conferentia a tienutu
siedinti'a din urma in 15. Iuliu a. c. in Seini, si intre
altele a decisu si acea, c6 unulu dintre membrii co-
mitetului, cari au fostu la ac6sta siedintia de fatia —
si s6rtea cadu6 chiaru pe mine — se deliniedie istori'a
si fazele, preste cari a trecut acestu proiectu, in an-
tea adunarei generali de estu tempu a asociatiunei
transilvane, c6 astfelu natiunea se cun6sca tendenti'a
si nesuintiele n6stre si se le sprijin6sca; pentruc6 noi
asia credemu, c6 interesulu nu e numai particulariu
alu nostru, ci universalu alu natiunei.

Provinci'a ce mi-e data pentru astadi vinu acumu
a o implin6 cu o rara bucuria, rogandu pre stralu-
cit'a adunare de pu6ina pacientia si promitiendu, ca
voiu fi catu se p6te mai succintu.

Conferinti'a intielegintiei romane din comitatulu
(prefectur'a) Satu-mare adunata in 12. Sept. 1861,
convingunduse despre lips'a ardiet6ria a unui gimnasiu
romanescu in aceste parti, a primitu cu unanimitate
proiectulu infiintierii lui si a defiptu localitatea cu
24 voturi contra 3 in opidulu Seini din cauza, c6
de o parte a aflatu a fi centrulu ac6 pentru romanii
din comitatele Satu-mare, Ugoci'a, Marmati'a, Silva-
ni'a cu 2 comitate si Cetatea-de P6tr'a, 6ra despre
alta parte, pentruc6 poporatiunea romana resp. co-
mun'a bisericesca de aici a oferitu localitate si ma-
teriale pentru redicarea edificiului recerutu, indatorin-
duse a d6 si lemne de focaritu la sc6la; totuodata
s'a obligatu a sustien6 sc6lele normali, dintre care
doue clase pe atunci se si aflau infiintiate si organi-
sate. Despre aceste comitetulu are la mana docu-
mente scrise. — Ivinduse apoi intrebarea, c6 pe ce

spese se se infintieze si sustiena acestu gimnasiu, s'a decisu, cá acést'a se se faca pe spese private, castigate pe calea oferteloru benevole, si acésta afara de altele din acelu motivu, cà-ci pe atunci nu erá de locu, si chiaru acumu e debila sperantia, cá se se infintieze in graba gimnasia de statu cu limb'a propunerei romanésca; éra poporulu romanu preste totu numai de aceste duce lipsa imperiósá. Astfeliu in scurtu — la inceputu — s'au oferitu, resp. subserisu sum'a de 5890 fr. v. a. Totu atunci s'a decisu, cá despre acésta intreprindere salutará se se incunoscintieze veneratele ordinariate diecesane de Oradea mare si Gherl'a, cu acea rogare, cá acele se sprijinésca si midiolocésca aprobarea dela locurile mai inalte. — Pentru conducerea ulterióra a acestei cause conferinti'a acésta au alesu din sinulu seu unu comitetu din 10 membri, cari inca in acelasi anu (1861) in 29. Oct. adunanduse in Madarasu au redigeatu o suplica adresata Maiestatei sale imperatului pentru gratiósá aprobare a acestei intreprinderi, resp. a gimnasiului infintiandu, care suplica mai tardíu cerculandu prin comunele romanesci din comitatulu Satu-mare, s'a subserisu si provediutu cu 85 sigile comunali. Totu atunci in Madarasu s'au redigeatu si alte adrese catra vener. ordin. diecesane de Oradea mare si Gherl'a in intielesulu amintitu mai nainte. La anulu apoi a ténutu comitetulu alta siedintia in Satu-mare, unde s'a revediutu si modificatu adresele aceste si s'a alesu o comisiune de 4 membri pentru elaborarea statuteloru gimnasiului infintiandu, ceea ce membrii comisiunei, fiacare separatu, au si implinítu si au strapusu programele de statute la presiedintele lor.

De ací apoi constelatiunea politica in intrulu imperiului luandu o stramutare si facunduse unele restringeri si in administrarea politica, conferintiele si adunarile de orice soi u s'au conditionatu dela concessiunea prealabile a oficiolatoru politice respective, si adeca s'au pusu multe pedece tienerei de adunari si conferintie. Intre astfeliu de impregiurari comitetulu pentru infintiarea gimnasiului de Seini a fostu asia dicendu constrinsu a-si suspinde pe unu tempu activitatea. Legile dietei trecute redicara acésta pedece, si comitetulu fí conchiamatu prin presiedintele seu provisoriu dn. protop. de Seini, Georgiu Maniu pe 15. Iuliu a. c. la Seini, unde infatiosanduse 6 membri, presiedintele deschise siedinti'a, justificandu prin impregiurarile preatinse suspinderea activitatii comitetului. Ivinduse apoi intrebarea, cà de órece pe calea oferteloru si a colecteloru numai cu greu si in tempu indelungatu s'ar poté aduná sum'a receruta (camu 200,000 fr. v. a.) pentru infintiarea gimnasiului din proiectu: in ce modu s'ar poté castigá aceea mai usioru si mai in graba? Dn. presiedinte propuse unu planu de sortitura loteriala, in intielesulu caruia aru fi a se vinde 100,000 sorti (losuri) à 3 fr. v. a. si din incursii 300,000 fr. remanendu, cu detragerea speseloru sortituri, aprópe la 200,000 fr., acésta suma se remana cá fondu pentru gimnasiulu infintiandu.

Modalitatea manipularii si indeplinirii sortituri acesteia o va detiermuri adunarea generala a intielegintiei rom. din comitatulu Satu-mare in contielegere cu fratii din comitatele invecinate.

Acésta este starea, acesta e stadiulu, in care se afla pana in diu'a de astadi cestiunea gimnasiului de Seini, despre care cauza credemu, cà onor. publicu romanu a avutu si pana acumu cunoscintia, de si nu in detaiu.

Déca staruinti'a romaniloru din Satu mare pentru infintiarea acestui isvoru alu Pierideloru e nu numai a se aprobá, ci si a se sprijini, se judece in sa'si natiunea, la care astadi in fati'a acestei adunari stralucite facemu apelu, rogandu-o se ni ia caus'a sub patrocinarea sa.

Scopulu asociatiunei rom. trans. e chiaru inaintarea si desvoltarea culturii poporului romanu, apoi poporulu romanu de aici din amintitele 6 comitate invecinate duce de multu dorulu de a se adapa de sciintie in limb'a sa materna si astfeliu de a-si castigá o cultura adeverata natiunala.

Situatiunea poporului romanu nu e pe totu loculu intru o forma de favoratória pentru desvoltarea culturii natiunali; si de cumva noi cei din comitatele amintite suntemu mai inapoiati in acésta privintia decatú fratii nostri transilvani, nu lips'a de vitalitate séu de spiritulu progresivu intre noi e de vina, ci pusetiunea si situatiunea nóstra, care a o indegetá nu e aici loculu. Destulu e numai a cunósce, a sci si a se convinge, ca lips'a de institutulu amintitu e cu multu mai sentita aici, cá aiurea intre romani, si apoi unde e lips'a mai mare, acolo se recere si ajutoriulu mai cu intetire.

Suntemu convinsi, cà onor. asociatiune transilvana conformu devisei sale maretie va luà sub partinirea sa caus'a acésta a nóstra, si dandu-ni ajutoriulu si sprijinulu moralu, va starui, cá se fimu ajutorati si materialmente in modulu mai susu indegetatu.

Er noi, fratiloru romani din Satu-mare, Silvani'a, Cetatea-de-Pétra, Marmati'a si Ugoci'a, cari s'ntem prea tare insetati de isvorulu Pierideloru romanesci, se damu man'a, se punemu umeru la umeru, si „cu poteri unite“ se staruimu a ni-ajunpe scopulu susutatinsu, cá celu mai potente midiolocu pentru desvoltarea culturii nóstre natiunali. Ddieulu poteriloru va fi cu noi, si de va fi elu cu noi, cine va fi in contra nóstra? ... —

8. Augustu 1869.

Georgiu Marchisiu,
parochulu Homorodeloru rom.

Petitiunea societatei „Romani'a“

Pré onor. presidiu alu „asociatiunei Transilvaniei!“

Presidiulu societatiei literarie-sociale „Romani'a“ conformu dorintiei generale a junimei romane studiósé din Vien'a 'si ia libertate a ve face urm. insciintiare:

Junimea rom. studiósá din Vien'a recunoscându neaparát'a necesitate de una catedra pentru limb'a si literatur'a romana la univertitatea vieneza, ce este atatu de frecuentata de catra romani si anume din tóte provinciale Daciei-traiane, a inaintatu inca in an. tr. 1868 una suplica catra inaltulu ministeriu de cultu si instructiune, pentrucá densulu, considerandu marele numeru alu junimei studiósé romane, se binevoiesca a incuviintiá una catedra pentru limb'a si literatur'a romana la universitatea de aici.

La acésta suplica a junimei studiósé romane, inalt. ministeriu de cultu si instructiune a sí binevoitu inca in tómn'a aceluasi anu a ne respunde urmatóriele: „Ministeriulu de cultu si instructiune nu póte creá una catedra de limb'a si literatur'a romana, cà-ce una atare nu esista nece pentru una din celelalte limbe, afara de cea germana, ci numai docenture, si cu crearea unei atare docenture pentru limb'a si literatur'a romana inalt. ministeriu de cultu si instructiune este totudeauna cointielesu si totu-unadata sí aplecatu a destiná pentru ea una remuneratiune corespundietória (adeca de 4—500 fr. v. a).“

Deci dorinti'a nóstra ar fi incatu-va implinita si acuma. Dupa informarile primite dela decanatul filosoficu, carele intrebatu fiindu de catra in. minist. de cultu si instructiune, „care e parerea sa in privinti'a ocuparei susu numitei docenture?“ elu a respunsu, cà colegiulu profesoralu in unanimitate s'au sprimatu contra denumirii unui invetiatoriu de limba (Sprachmeister), sí a aratatu necesitatea unui barbatu instruitu si adaptu cu literatur'a romana. Asia n'a mai remasu nimic'a de facutu, decatu numai cá barbatulu competente, documentandu-si caletatile recerute se se adreséza catra decanatul filosoficu alu universitatiei din Vien'a spre a fi in urm'a arbitriului colegiului profesoralu, recomandat de catra acesta inaltului minist. spre recunoscere si intarire.

Inse pre acestu barbatu, ce va avea una chiamare atatu de mare si totu-unadata atatu de frumósá de implinitu, adeca de-a adapá tenerimea romana cu cunoscintiele de patria, limba, literatura si istori'a nationala, de care dintr'o fatalitate mare pana astadi fu despoiata si predata pana aci de cunoscintiele cele mai necesarie pentru viéti'a unei natiuni, apoi pre langa altele va avea si insemnat'a datorintia de-a infratí si a stringe mai aprópe si mai tare legaturile fratiesci ale juniloru romani adunati aici de prin tóte anghiurile romanimeii; dupa parerea nóstra nimeni nu póte alege si recomandá pre acelu barbatu decatu tóte trele asociatiuni literarie, adeca transilvaniana, aradana si bucovineana, cari cointielegénduse intre sine cu acea seriozitate si sanctitate, pe care o reclama insemnatatea si sanctitatea cauzei inse-si, aru fi mai deaprópe chiamate si mai in stare a apretia acestu actu de mare importantia dupa valórea-i meritata, si de a se nezui a-lu duce intru indeplinire.

Sciendu si comparandu acésta impregiurare, presidiulu societatiei „Romani'a“ vine in numele junimei

romane studiósé si indrasnesce a se rogá, cá se binevoiti a luá asupra resolvirea acestei cauze atatu de insemnate; si fiinducá acelu barbatu nu va poté se esiste in Vien'a neci intru unu modu numai cu susu numit'a remuneratiune acordata de catra inalt. ministeriu, indrasnesce a se rogá:

1. Cá se binevoiesca a studiá totu-unadata si acésta impregiurare, adeca: cumu se-aru poté marí remuneratiunea acésta pana la sum'a cuvenita?

2. Onoratele asociatiuni literarie nu aru fi si ele in stare si aplecate a contribuí anualu dupa potentia?

3. Cà n'ar fi bine a se face una rugamente catra pré onor. consistoriu gr. or. din Cernauti, cá se binevoiesca si elu a midiulocí dela in. ministeriu incuviintiarea si sistemisarea unui salariu anualu din fondulu religionariu alu Bucovinei?

Sperandu intru interesulu ce-lu pórtá onoratele societati literarie pentru inaintarea culturii si instructiunii romanesci, suntemu securi de binevointi'a si de seriozitatea loru in astfeliu de cestiuni, ce trebuie se caracterizeze pre atari societati.

Vien'a, 12. Iuliu c. n. 1869.

Presidiulu societ. „Romani'a.“

Pres. C. Aronoviciu,
st. de med.

Art. P. Alexi,
secret.

Regulamentu

despre modulu intrebuintiarei bibliotecii asoc. trans. rom. pentru literatur'a si cultur'a poporului rom.

§ 1. Bibliotec'a asoc. trans. rom. pentru literatur'a si cultur'a poporului rom. se dà spre folosintia publica: a) in localulu bibliotecii, b) afara de localulu bibliotecii.

§ 2. Pentru intrebuintiarea opuriloru in localulu bibliotecii se determina luna si joi'a dela 11—12 1/2 óre diu'a. Atunci bibliotecariulu, care numai in persóna póte dá opuri din biblioteca, se va aflá in bibliotec'a asociatiunii. Acestu tempu este destinat si pentru impartirea opuriloru afara de localulu bibliotecii.

§ 3. Spre folosinti'a afara de localulu bibliotecii se dau numai carti legate, trecute degia in registrele asociatiunii si provediute cu stampigli'a bibliotecii.

§ 4. In bibliotec'a asociatiunii este unu protocolu anumitu, in care la fiacare estradare de opuri se trece numele opului, numerulu tomuriloru si numele primitoriului. O rubrica este deschisa pentru o se insemná datulu estradarei opuriloru, ér alt'a in care se insémna datulu inapoierii.

§ 5. Pentru ascurarea bibliotecii, opurile se estradau din ea numai pre langa unu reversu datu de catra primitoriu, provediutu cu vis'a presiedintelui asociatiunii (§ 17 din statute).

§ 6. Reversulu de primire compus dupe formulariulu A vidimatu de presiedinte séu vicepresiedinte

se pastréza deosebi de bibliotecariu si se inapoiéza aducatoriului opului.

§ 7. Opulu primitu are a se restitui in starea in care a fostu, candu s'a primitu.

§ 8. Nimenea nu póte tiené la sine unu opu luat spre folosire mai multu decatu 4 septemani.

Bibliotecariulu dupa espirarea terminului de folosire va provocá pre morosu la restituirea opului in terminu de 8 díle.

Admonitiunea se va face in scrisu si morosulu va avé se solveze dupu primit'a admonitiune pentru re-
tinererea opului pentru fiacare diua cate 10 cr. v. a. cá mulcta.

Nedanduse ascultare acestei admonitiuni, séu restituinduse opulu cu vreunu defectu (§ 7) bibliote-
cariulu fara amanare va face aratare comitetului, cá acesta in siedinti'a sa cea mai deaprópe, se intreprin-
da pasii necesari pentru desdaunare.

§ 9. Inainte de fiacare adunare generala, biblio-
tecariulu arata comitetului in cea din urma siedintia a lui unu conspectu despre cartile, resp. opurile im-
partite spre folosintia.

Din siedinti'a II. a adun. gen. asoc. trans. rom. tienuta la Siomcuta-mare in 11. Aug. 1869.

Formulariu A.

Subscrisulu recunósce prin acésta, cumca a pri-
mitu din bibliotec'a asociat. trans. pentru literatur'a
romana si cultur'a poporului romanu din opulu inti-
tulat tomulu . . . si se supune
cu privire la folosirea si inapoierea acestui opu ri-
górei regulamentului edatu pentru folosirea bibliote-
cei asociatiunei.

Sibiiu 18

N. N.

Proiectu pentru infiintiarea unei tipografie

proprietate a asociat. trans. rom. pentru literatur'a si
cultur'a poporului rom.

§ 1. Asociatiunea trans. rom. pentru literatur'a
si cultur'a poporului rom. infiintiéza o tipografia pro-
prietate a sa.

§ 2. Spre acestu finitu asociatiunea fipséza mai
antaiu, cá loculu, cetatea séu opidulu se fia Sibiiulu.

§ 3. Asociatiunea cauta o localitate propria séu
inchiriata, carea afara de o incapere pentru culegù-
tori, alt'a pentru o presa si unu téscu si una pentru
pregatirea cilindreloru, a lesiei de spalatu litere etc. se
aiba unu despartimentu pentru factorulu séu dire-
ctorulu, respective biroulu tipografiei si magazine pen-
tru charthia netiparita si pentru opurile tiparite.

§ 4. Asociatiunea procura pentru culegùtoria:
1. Mobilatura de lemn, carea consta din regale, ca-
stene, puncti, carpatóre pentru forme s. a. menuntisiuri.
2. Litere, si adeca: a) litere latine petite 1 maja;
b) garmondu 2 maji; c) cicero 2 maji; d) midiolocii

(Mittel) ½ m.; e) tertia ½ m.; f) antiqua; g) civile;
h) nemtiesei; i) grecesei; k) antiqua de titule; l) ci-
vile nemtiesei. 3. Linii. 4. Incadramente (Einfassung).
5. Semne diverse.

§ 5. Asociatiunea procura pentru imprimeria (ti-
paritóre): 1. o machina (presa), 2. unu téscu cu cele
de lipsa langa elu.

§ 6. Asociatiunea se ingrigesce de unu factoru,
carele are se conduca tipografi'a.

§ 7. Asociatiunea secerne din averea ei unu
capitalu lucratoriu de celu putienu 1500 fr. si adeca
pentru ómenii ce se voru intrebuintia la lucru, char-
thia, colóre s. a.

§ 8. Conformu legiloru in vigóre depune aso-
ciatiunea la regimu o caufiune de 2000 fr. v. a.

§ 9. Asociatiunea insarcinéza pre comitetu séu
pre o comisiune anume cu punerea in lucrare a celoru
cuprinse in §§-ii precedenti si elaboréza unu regula-
mentu pentru administratiunea tipografiei ce se va
infiiintia.

Pavelu Dunca. Zach. Boiu. N. Cristea.

Raportu

asupra conclusului comitet. din 15. Sept. 1868 § 108
concernente la infiintiarea unei tipografii proprie a
asociat. trans. rom. pentru literatur'a si cultur'a po-
porului romanu.

Dn. membru alu asociat. V. Romanu facù in sie-
dinti'a a II. a adun. gen. a asoc. tienuta la Gherl'a
in Augustu 1868 urmatórea propunere:

„Adunarea generala se decida in principiu in-
fiintiarea unei tipografii proprie aci in Sibiiu. Spre
scopulu acesta s'au se insarcineze pre comitetulu a-
sociatiunei, séu se aléga o comisiune anume, cá pana
la adunarea generale fiitóre, séu déca s'aru poté mai
curéndu, se elaboreze unu proiectu despre modulu
celu mai inlesnitiosu, prin care s'ar poté realisá a-
césta decisiune.“

On. adunare s'a decisu pentru partea prima a
dlui propunetoriu. Comitetulu in siedinti'a sa lunaria,
tienuta in 15. Sept. a. tr. § 108 a insarcinatu pre
subscris'a comisiune, cá se elaboreze unu proiectu spre
scopulu ducerei in indeplinire a insarcinarei primite
dela adunarea generala, care proiectu discutanduse
in sinulu comitetului, se se astérna venitórei adun.
generali.

Adunanduse comisiunea in 15. Iuliu a. c. sub
presiedinti'a Ilust. sale dlui consil. P. Dunc'a a aflu-
tu de necesariu eruirea unoru date despre trebuintiele
unei tipografii si asia a statoritu, cá dn. membru
alu comisiunei parochu si prof. Zach. Boiu se adune
aceste date; éra celalaltu membru Nicolau Cristea se
compuna proiectulu si la tempulu seu se'lu presen-
teze comisiunei.

Readunanduse comisiunea la datulu de mai diosu,
dupa o convenire preliminarua in carea s'au comu-

nicatu comisiunei datele culese de respectivulu membru susnumitu, cetesce si desbate proiectulu alaturatu.

Comisiunea subscrisa cercetéza cu ocasiunea acésta tóte datele culese cu privire la infiintiarea unei tipografii si din deslucirile ce le face dn. membru Z. Boiu resulta:

1. Că localitatea prevediuta in §. 3 alu proiectului ar cere pentru localitate celu puçinu (spese anuali) 300 fr.

2. Că cele prevediute in §§. 6 si 7 socotindu léfa anuala a factorului à 500 fr., éra capitalulu lucratoriu de 1500 fr., receru pe fiacare anu 2000 fr.

3. Că cele prevediute in § 5 si adeca o machina de tiparitu consta dela 2000—4000 fr. luanduse pretulu midiuciu de 3000 fr., mai departe că unu teascu costa cam 700 fr., receru spese de 3700 fr.

4. Că cautiunea prevediuta in § 8, carea trebuie a se depune indata la infiintiare, recere 2000 fr.

5. Că cele prevediute in §. 4 si adeca: a) mobilatur'a, consta camu 195 fr.; b) litere latine petitu 1 maja 80 fr.; c) gariondu 2 maji 140 fr.; d) cicero 2 maji 140 fr.; e) mijlocii ½-maja 50 fr.; f) tertia ½ maja 40 fr.; g) antiqua 500 fr.; h) civile 100 fr.; i) nemtiesci 100 fr.; k) grecesci 50 fr.; l) antiqua titul. 200 fr.; m) civile nemtiesci 80 fr.; n) linii 50 fr.; o) incadramente 100 fr.; p) semne diverse 30 fr.; sum'a 1815 fr. Va se díca, că la infiintiare asociatiunea trebuie se deosebésca pentru tipografia unu capitalu de 9815 fr. fara de a considerá spelese periodice, care voru urmá pe fiacare anu mai departe. Deci fiinducà insarcinarea comisiunei nu se estinde mai departe, afara de darea parerei, ca fatia cu o suma asia mare de bani, ce ar fi de lipsa la infiintiarea unei tipografii; si fiinducà sum'a acesta nu se aru poté deocamdata luá decatu din capitalulu asociatiunei, ceea ce este in contra statuteloru: infiintiarea tipografiei cestiunate se se amane pentru tempuri mai corespondiatórie, comisiunea acésta 'si incheia siedintia sa asternandu proiectulu aclusu dinpreuna cu acestu raportu on. comitetu, spre a urmá cele de lipsa cu densele in intielesulu conclusulu respectivu alu adunarei generali.

Sibiiu, in 18. Iuliu 1869.

Pav. Dunca. Zach. Boiu. N. Cristea.

Din cronic'a lui Michailu Cserei. 1661—1711.

(Continuare).

1708. La inceputulu acestui anu cronicariulu descrie pe largu bombardarea estatiuiei Gurgú prin lobonti sí apararea eroica prin curuti. In Gurgú apucase a se incuiba una centuria din haiducii de palatu, adeca cumu amu díce, din gard'a lui Rákoczi. Acei 100 de ostasi era comandati de capitanulu Ioanu Rátoni, carele cu bravura sa facea esceptiune intre mai multi comandanti de curuti. Rátoni fortificà bine cetatini'a sí o implù cu victualii adunate dela satele

vecine, aduse sí mesteri, precumu fauri si lemnari, coperí cu pamentu totu ce se potea, pentrucá foculu bombeloru se nu póta strica; dinaintea funtanei inca facù siantiu tare, carà apoi mai multi saci de ghinda de stejariu, pe care o ferse bine sí o uscà la sóre, pentrucá in lipsa de glóntia se aiba cu ce incarca tunuletiile sale. Tóte casele din fortarétiá le curatí de síndila sí le inveluí cu piei de vita ude. Intr'aceea sosindu si óstea nemtiésca cincí sute de calareti sí totu atata pedestrime, facù mai antaiu siantiuri diosu la curtea fiscala, éra susu in víi se asiediara tunurile, de unde bombardara fortaréti'a aruncandu in trena preste trei sute siesedieci de bombe, in catu tóte incaperile de lemnu se sfarmara, remanendu numai paratii golani. Cu tóte acestea Rátoni nu voi se inchine fortaréti'a. Acumu Rabutin trimise pe fiulu seu, carele era adiutantu, pentru cá se céra chiaile fortaretiei. Atunci Rátoni aratanduse pe bastila cu unu pacharu de vinu, inchinà in sanetatea generalulu Rabutin, adaoase inse, că elu a juratu credintia lui Rákoczi, prin urmare pre catu va fi in víetia, fortaréti'a nu o va da, decatu numai aratanduse porunc'a lui Rákoczi. Asia Rabutin porunci lui Kaltemplat, care era colonelu la regimentulu Neiperg sí comandante alu bombardamentulu, cá se nu mai tandalésca átata la Gurgú, ci se'lu ia odata. Kaltemplat face asaltu cu ai sei, fu inse respinsu cu perderi mari sí ucisu elu insusi. Intr'aceea Rátoni inca morí in acea dí in urmarea unei puscaturi ce luase in nóptea trecuta dela unu venatoriu alu lui Kaltemplat. Rabutin audiendu despre reulu resultatu alu asaltulu trimise pe Henis dela Sibiiu cá se bombardeze de nou Gurgúlu, ceea ce sí intemplà din tóte poterile. Haiducii vendiendu că nu mai e scapare, decisera cá esindu nóptea se sparga p'intre óstea lobontiloru sí se fuga la Ungari'a. Cu haiducii unguresci se aflá in fortarétiá sí dorobanti ardeleni sí cativa nemesi. Abia esira din fortarétiá, candu éca sí dau preste calarimea nemtiésca. Ardelenii fugu inapoi, éra unguerenii taia p'intre nemti, pieru inse din ei siesesprediece, éra ceilalti scapa la padure sí de acolo mai departe. Dupa trei díle morí si Henis lovitu de apoplecsia. Dupa ocuparea fortaretiei nemtii o prefacura in ruina.

Dupace Rabutin mai reocupà inca unadata Transilvani'a pe sam'a casei habsburgice, se duse la Vien'a, de unde neci că se mai reintórse. Cronicariulu voiesce a sci, că Rabutin cadiuse in disgratia mai virtosu din caus'a trufiei sale. In loculu lui vení Chusani cá comandante generalu preste armat'a imperatésca din Transilvani'a. Ardelenii iubea pe acelu generalu, pentrucá era omu blandu sí omenosu, ci tocma din acésta cauza 'lu dusera de aici, éra in locu 'i vení baronulu Georgie Fridericu Kirchbaum, omu fórté uritiosu sí aplecatu spre manía, éra soçi'a sa femeia catanétia, domnósa, adesea se imbracá barbatesce sí incalecá calulu cá barbatii, incatu ti se pareca că este unu cavaleru nemtiescu. „Dieu că era paguba, ca una femeia asia frumósa sí ilara se fia soçi'a

unui balauru sî omu selbaticu precumu era acela.“ Generalulu Chusani in caletori'a sa catra Vien'a prin comitatulu Unedórei fu atacatu de curuti tocma precandu era se tréca Murasiulu; aceia ii omoríra cativa sierbitori sî 'lu spoliara de avere pana la sum'a de duóadieci de mii fiorini.

Indata dupa venirea lui Kirchbaum*) in tíera Rákoczi inca espedà pe Alecsandru Károlyi cu optu mii haiduci, diece mii de calareti si cu artileria multa, spre a scóte pe nemti éراسi de aici. Károlyi publicà din nou prochiatiuni; ajungendu la Clusiu, de aici una parte a óstei sale inaintà pana la S. Sebesiu, unde luà orasiulu cu asaltu, taià pe ostasii nemtiesci din garnisóna, ucise sî din sasi, depredà totu, apoi dete focu orasiului. Kirchbaum, de sî suferea greu de sioldina, pornesce asupra lui Károlyi cu trei mii calareti, una miie pedestrime cu puscii sî cateva sute de serbi (sic). Károlyi nicairi nu asteptà pe nemti, ci retragënduse din tienutu in tienutu, dupa siese septemani fugí éراسi in Ungari'a, lasandu in loculu seu pe capitanulu Nyuzó (Belitoriu) cu vreo trei mii de curuti. Multi ardeleni carii se alaturaserà éراسi langa Károlyi, vediendu cà curutii ambla totu cu mintiuni, fugindu dela ei s'au reintorsu in Ardélu sî au cerutu gratia dela generalulu nemtiescu. Ba tocma sî din Ungari'a s'au reintorsu cu familii cu totu profesorii sî popii calvinesci, carii fugiserà de mai nainte, curutii inse le tienura drumulu sî ii despoliara pana la piele, éراس pe altii ii dusera inapoi, inse goli cá napulu. „Acei ardeleni, carii au remasu pe langa Rákoczi, sunt tienuti cá nisce cani, n'au neci unu crediementu neci omenía la ungureni, ñ injura sî ñ bajocurescu. Porci-de-cane, le dícu ei, v'ati despoliatu tíer'a vóstra, sî acumu ati venitu preste noi aici in Ungari'a, pentrucá se ne ruinati sî pre noi. Ori unde potu afla vreunu ardelenu, ilu depréda, ba 'lu sî omóra.“ De sî Rákoczi ii inbarbatase neinctatu, cà in Ungari'a li se va da locuintia buna sî cà 'i va readuce cu armele in Transilvani'a, din tóte acestea inse nu s'a mai alesu nimicu. Ardelenii déca au bani, mananca, déca n'au, sufere fóme. Rákoczi a pusu pazitori pe la tóte drumurile, pentrucá ardelenii se nu póta vení in tíer'a loru. Neci ii readuce cu armele in Transilvani'a, cà neci elu nu se póte apara pe sinesi in Ungari'a, neci ii lasa pe vai-de-ei acasa, neci le dà nimicu, ci numai càtu ii torturéza. Dupà acestea tóte Cserei éراسi suspina dicëndu:

„Éراس iubit'a mea patria Transilvania, te poti bucura de domni'a lui Franciscu Rákoczi sî de confederatiunea ta cu ungurenii, te scóserà din minte si te insielara cá se esi din tíer'a ta, éراس acuma te pótra de sfóra cá pe cani. Ei se ingrasiara cá sî porcii de ghinda din averile magnatiloru ardeleni sî acumu totu le este greu a da cortelu sarmaniloru frati emigrati. Décas Ddienu ve va mai aduce acasa vreodata

*) Cserei care nesciendu nemtiesce pronuncia fórtre reu in acea limba, serie Kriekbaum.

sî de veti mai ajunge vreo pace, atunci dóra ati invetia, cumu se ve parasiti scump'a vóstra patria pe mintiun'a cuiva. Mai bine este cá se ne manance canii din Transilvani'a, decatu se mai avemu lipsa de buna-vointi'a unei tieri straine.*“

Nyuzó amblà strenguindu cu óstea sa catuva tempu pre campia; la Madarasiu se batù cu nemtii sî taià cativa din ei, apoi se duse sî elu in Ungari'a. Acumu tíer'a se impluse de hoti sî banditi, de carii nu era nimeni siguru, pentrucà despoliá sî omorá. Generalulu se vediù constrinsu a infiintia mai alesu in Ciucu si in Trei-scaune militia din secui sub nume de lobonti unguresci, éراس de capitanu le dete pe trei secui talchari faimosi, anume Ioanu Boeskor, I. Németh si Geórgie Thuri. Urmarea fu, cà déca de amiédi te calcá banditii de professiune, de séras venea pe capulu teu lobontii totu cá se te despólie. Unii sunt cani, altii sunt dulai, adaoge cronicariulu.

Dupa acestea Cserei mai spune, cà comandantele generalu trimisese in urm'a curutiloru pe colonelulu Graven pana la Bai'a-mare, cà inse sî acestui Graven ii placea tare se despólie sî se se inavutiésca, din care cauza depredà Bai'a-mare, stórase sî cateva mii in bani, apoi pe unde venea, maná ciurdele sateloru p'ací incolo. Pe acelasi tempu au fugitu din temniti'a Brasiovului duoispreiece banditi secui tocma in preديو'a, in care unii din ei era se ajunga in furci.

Totu in acestu anu imperatulu Iosifu I. nevoindu a se arata severu sî catra femei, pe soçi'a lui Franciscu Rákoczi, care era fiic'a landgrafului de Hassi'a, o lasà cá se mérga la barbatu-seu, mai retienendu in Vien'a numai pre cei doi fetiorasi ai lui Rákoczi cá ostatici (obsides). Soçi'a lui Rákoczi a mersu la barbatu-seu, au aflatu inse cu cale a se retrage in Poloni'a, cá se astepte acolo finea guerei. Bine a sî facutu, pentrucà puçinu dupa aceea generalulu Haisler batù pe Rákoczi la Trencinu atatu de cumplitu, in catu tóte orasiale montanistice cadiura in potestatea imperatului. Intr'aceea generalii unguresci Ocskai sî Bezerédi inca au trecutu cu trupele loru la nemti, dupa care apoi totu ei facura mari stricatiuni curutiloru.

Aici cronicariulu éراس mai face una excursiune la Belgiu, Francia sî Anglia, apoi reintorcënduse la Ungari'a, insémna ací pasulu celu memorabile alu imperatului Iosifu I., carele cu scopu de a impaciuí tíer'a conchiamà dieta la Presburgu atátu din Ungari'a catu sî din Transilvani'a promitendu, cà elu inca va

*) „Ihol édes hazám Erdély, örülhetsz már a Rákoczi Ferencz fejedelemségének, a magyarországiakkal való confederationak. Leccsalának lábadol, kicsalának országodbol s már mint az ebet ugy hordoznak porázon; ök meghizának mint a disznok a makkon az erdélyi urak főrendek javaibol s mégis neheztellik már a ki bujdósott szegény atyánkfiainak szállástis adni. Ha valaha isten haza hoz benneteket s még egyszer békeséget érnétek, talán megtanulnátok, mint kellene valaki hazugságára édes hazátokat elhadni. Jobb hogy az erdélyi kutya egyen meg bennünköt, mint sem idegen ország jó akarátára szoraljunk.“ (Cserei pag. 398).

vení in persóna la dieta. „Ungurii inse éra au neunitu,“ adaoge cronicariulu. Rákoczi adeca si Berceáni nu se invoira cu viéti'a odata, cá ungurii se ia parte la acea dieta, ci adunandu asia numitele litere regali conchiamatórie, le remisera palatinului nedesignilate, éra de alta parte Rákoczi inca publicà patente, in care dechiará din nou, cà dela adunarea din Onod ungurii nu mai voiescu a sci nimicu de cas'a Habsburg, cà Iosifu nu este regele loru si cà toti carii tienu cu elu sunt tradatori de patria. Asia din acea dieta nu se alese nimicu.

Pe acelasi tempu imperatulu avuse una neplacere fórte mare cu pap'a dela Rom'a. Scaunulu Romei era nacajitu pe cas'a Habsburg, pentrucà acésta se aliase cu Angli'a cá potere protestantica. Intr'aceea austriacii ocupandu Parm'a si Placenti'a dela franci, introdusera una sistema de contributiune, dupa care episcopii si monasteriale inca trebuea se platésca din venitulul graseloru dominia pe care le avea. Episcopii sí calugarii nu voiá se platésca. Generalulu Visconti nu face multa cerimonía cu ei, ci le trantesce ecsecutiuni ostasiesci. Atunci ei alérge la pap'a, carele scrie imperatului una epistola in tonu fórte inganfatu. Iosifu îi respunde cá omu si totuodata cá imperatu respingendu ori-ce amestecu alu papei in afaceri lumesci sí mai anume in ale monarchiei. Pap'a irritatu fórte dechiarà, cà averile bisericesci nu stau sub potestatea imperatiei, ci sub a lui, apoi trantesce totuodata si anatema asupra imperatului sí asupra întregei armate din Itali'a escomunicanduo sí poruncindu archiereiloru si preotiloru, cá se nu mai cuteze a face sierbitiulu dumnediescu in presenti'a imperatului sub amerintiare de anatema. Clerulu se supuse porunciloru papei. Atunci imperatulu Iosifu publicà unu manifestu, in carele enumerandu tóte faptele cele perfide ale papei de atunci si plesnindu'i in fatia cutezarea lui de a se amesteca neinctatu in afaceri lumesci, dechiarà escomunicatiunea de nedrépta si nelegala, de care nu trebue se'i pase nimenui nimicu. Totu in acelu manifestu imperatulu demandà la toti episcopii si archiepiscopii din imperiulu seu, cá intru nimicu se nu ia amerintiarele papei dela Rom'a, ci tocma din contra, sub perderea vietiei si averei loru se faca numai aceea ce le va porunci imperatulu. De alta parte generalulu Visconti primí ordinu, cá in casele archiereiloru si popiloru se puna de aici inainte ecsecutiune ostasiésca dupla, déca nu voru vrea se platésca contributiunile. Éra fiindu-cà preotii ascultatori de poruncile papei neci chiaru in Vien'a nu mai voiá se faca s. liturgia, imperatulu le amerintia, cà de nu voru face liturgia regulatu cá si mai nainte, elu dieu va pune se'i spendiure pe toti, apoi dupa aceea strige pap'a ori catu va voi. Din acelu momentu preotimea nu mai luà lucrulu de gluma, ci se apucara de implinirea sierbitiului dumnediescu.

„Vediendu pap'a, cà imperatului nimicu nu'i pasa de chiaile lui Petru, apucà sabi'a santului Pavelu, sí

adunandu óste, o porní asupra Parmei. Atunci imperatulu inca demandà, cá indata se sí atace óstea papei sí se deprède chiaru averile lui. Se spaimantà pap'a, depuse armele, apucà lucrulu cu vorbe frumóse sí se impacà cu imperatulu, éra Parm'a si Placenti'a remasera totu imperatului.“

Fiindu-cà anatem'a papei se intinsese preste totu imperiulu, prin urmare sí preste Transilvani'a, de aceea scóseramu sí noi aici acelu evenimentu, alu carui teatru de altumintrea fusese Itali'a.

In acestu anu 1708 repausà sí gubernatoriulu Georgie Bánffi de Losontiu. Cserei díce cà Bánffi era morbosu de diece ani sí cà tusiá ver'a sí érn'a, preste acésta unu chirurgu anume Prinz ilu ruinà sí mai tare, éra candu chiamà pe mediculu Samuilu Köleseri, acesta îi spuse cà e prea tardíu, se stea numai gat'a de mórte. Cserei spune pe largu, cumu Bánffi mai nainte de mórte chiamandu pe generalulu Kirchbaum la sine, îi recomandà patri'a sa Transilvani'a; éra apoi chiamandu sí pe gubernu, carele inse scadinse numai la trei membrii, adeca Stef. Haller, Petru Weber si Sam. Conrad, comunicà acestora prin graiu unu feliu de testamentu politicu alu seu, rogandu'i între altele, cá fatia cu nemtii se nu precipiteze neci unu lucru, ci pre càtu numai se póte, se se pórtè catra ei cu multa reserva, pentrucà nemtii sunt fórte astuti.*) Cserei nu spune, in ce dí a moritu Bánffi, adaoge numai, cà cadavrulu lui ilu tienura in Sibíiu neingropatu mai multu de unu anu; éra dupa aceea lu dusera cu pompa mare la Clusiu. Gubernatoriulu Bánffi avuse doi fii, Dionisiu si Georgie; inse Dionisiu capatà versatu cu ocaziunea inmormentarei tata-seu si morí la Cenadea. Cserei inca insémna unele vitiuri de ale lui Bánffi, éra mai anume, cà era fórte avaru; cu tóte acestea inchiaie despre elu asia: „De atunci (dela mórtea lui Bánffi) suntemu cá oile fara pastoriu, séu cá si tin'a de pe strata, ne calca toti càti au si càti n'au trebuintia de noi. Stefanu Haller este omu molatecu si fricosu, nu cutéza se díca nimicu dinaintea némtiului, neci chiaru atunci, candu ei aru resturna sarman'a tíera cu fundulu in susu.“

Dupa enumerarea unoru calamitati familiare pe-trecute totu in Brasiovu, unde la mórtea unui pruncu alu seu unu mesariu sasu nu a voitu se'i dea neci catu iai cu man'a strujituri cá se puna in sicriiu, cronicariulu arata, cà secuimea se impluse preste totu de banditi, adeca ceea ce numimu in dílele nóstre guerilla, séu cete de ostasi respanditi. In contra acelora merse sí comandantele din Brasiovu pana in fundulu secuimei. Una din acelea guerille cá de trei sute curuti era comandata de Vasiu Negru, pe care Cserei ilu numesce „romanu banditu faimosu (hires

*) Kegyelmeteketis azon kérem, ne praecipitalja a dolgot, hanem a mennyiben lehet, igen csendesen s óvást bányék minden occurrentiákkal, mert a német hamar álattoz önti a forró vizet. (Cserei pag. 408.)

oláh tolvaj). Vasiu Negru strabatuse cu cet'a sa in scaunulu Giurgiu (locuitu de secui sî de romani), aflandu inse cã Wallenstein comandantele din Brasiovu vene asupra lui, de si era unu geru cumplitu, trecù iute prin codrii catra fortarétî'a Gurgiu in comitatulu Turdei, unde inse fu batutu de nemtii carii au esitu dela Murasiu-Osiorheiu asupra lui. La espeditiunile acelea din secuime luà parte si Cserei.

Voindu guberniulu si comandantele generalu se restaure functiunile politice in secuime, Haller si generalulu Kirchbaum isi pusera pitiorulu in pragu, pentrucã in functiunile mai inalte si anume la prefectura secuii se nu aléga neci unu calvinu, ci totu numai papistasi. De aici rezultara falsificari de voturi si escesse scarnave. Popii si calugarii amestecanduse p'ntre poporu, tinea cuventari. infocate in contra calviniloru; ur'a confessionalã era nutrita cu totuadinsulu. Poporulu era fôrte simplu si abrutitu (indobitocitu) cu totulu: era usioru a'lu seduce la orice escesse. Apoi dieu secuii au sî omoritu in acelea tempuri multime de boieri de ai loru, din care cauza in an. 1708 éra si mai fugí unu mare numeru de familii fruntasie totu la Brasiovu spre a'si assecura incai viétî'a de furi'a plebei secuiesci.

1709. Partea mare din cronic'a acestui anu se ocupa cu afacerile poteriloru straine sî anume cu ale Sveciei, Rusiei, Franciei, Germaniei, Turciei, éra din Ungari'a mai enumera cateva lovituri venite din partea lobontiloru asupra curutiloru. In acestu anu perí sî faimosulu generalu ungurescu comite Laurentiu Pekri lovitu de apoplecsia in Maramurasiu. Cronicariulu numai lucruri rele scie se spuna despre acelu Pekri.

In acelu anu a fostu érna atatu de cumplita, precumu nu mai ajunsesera neci betranii. Multime de ómeni sî vite au peritu de frigu, éra pomii s'au uscatu. Vér'a fu secetósa, tómn'a fôrte ploioasa, incatu ómenii nu potea semena.

In acestu anu imperatulu dupa multe rogamenti primite din tíera, in locu de a lasa cá se se restaure membrii guberniului prin alegeri dietali, dete porunca, cá se se trimita in susu siesesprediece candidati, adeca cate patru din fiacare confessiune. S'au sî trimisu, éra imperatulu ii confirmã, nu inse sub nume de guberniu, ci sub numire de deputatiune; le dete sî instructiuni speciale, le defipse plata anualã de caté cinci sute fiorini, éra resiedenti'a o stramutã din Alb'a-Iuli'a in Sibiin (pentrucã se fia sub ochii generaliloru). La locul acesta insémna Cserei, cã acésta forma de gubernementu este a sieptea dela alegerea lui Mich. Apaffi I. Mai antaiu adeca Apaffi avuse unu consiliu, cumtu amu díce unu ministeriu, precumu avusera sî antecesorii sei principi ai Transilvaniei; dupa aceea langa consiliu i se dete una deputatiune de patrudiece membrii. Dupa mórtea lui Apaffi I. se infintia status consilium. Dupa acesta se dete autoritatea superióra in man'a unui gubernatoriu. Mai tardíu potestatea personalã a gubernato-

riului se restrinse sî din gubernementu personalu se facù gubernium, adeca collegiu de mai multi consiliari investiti cu votu decisivu. Acumu éra si langa guberniu detera acésta deputatiune.

Fiindu-cã Oradea-mare (adeca fortarétî'a ce fusese odenióra acolo) era incongiurata de curuti, comandantele Kirchbaum trimise in acea iérna pe generalulu Montecuculi, cá se sparga p'ntre curuti si se'i duca victualii, ceea ce se si intemplã. De véra apoi esí insusi Kirchbaum cu óstea intréga la Clusiu in castre, éra de acolo purcese cu duósa mii calareti, cinci sute pedestrii si cu cara multe, pentrucã éra si se aprovizioneze Oradea cu victualii si cu munitiune. Voindu elu a se reintórce in Transilvani'a, éca cã la unu locu strimtu in padure dà preste óstea comitelui Alecsandru Károlyi intarita in siantiuri, in care era vreo siese mii de haiduci, vede totuodata, cã Károlyi ii esise si din dosu cu una mie calareti. Asia nemtii acumu era in manile curutiloru. Ce se faca Kirchbaum? Mai antaiu pune de sfarma iute tóte carale, pentrucã se nu fia de pedeca óstei, indata apoi demanda generalului Vallenstein, cá cu granitarii sî cu cealalta infanteria se faca assaltu asupra siantiuriloru, dupa care va urma si elu cu cavaleria, lasandu numai cateva escadróne in contra lui Károlyi in dosu. Ce se vedi, haiducii o iau la fuga indata dupa primele puscaturi, aruncandu arme si mantele, se ascundu in padure.*) Atunci Károlyi vediendu cã 'i fugu haiducii, se retrase si elu. Numai cinci nemti perira, éra duóadiece si patru fusera vulnerati. Aici cronicariulu éra si suspina amaru dicendu: „Vedi unguere, déca nu e Ddieu cu tine, indesiertu alergi, ostenesci, cauti libertatea, pentrucã Ddieu si-a retrasu man'a dela tine. De cateori a fostu némtiulu in man'a ta si tieneai victori'a in palma, totusi ai fugitu cu prostiutiune.“

Cu tóte acestea Al. Károlyi cu atata inca nu a fostu nimicitu, pentrucã din contra vedemu, cã elu indata dupa aceea dispune pe cativa subcomandanti de ai sei, cá se intre prin diverse parti in Transilvani'a. Asia guer'a se incinge de nou. Subcomandanti curuti era: Szent-Iváni, Ioanu Cserei, Ladislau Bagosi, Dragulu in comitatulu Unedórei, Vasiu Negru in scaunele Murasiu si Odorheiu, Balic'a in scaunulu Ariesiului si pe airea, Bucuru Campénu in Trei-scaune. Cronicariulu injura cumplitu pre acesti patru comandanti de romani, ceea ce se intielege prea usioru, déca vomu presupune, cã Károlyi trimise tocma pe acestia preste secu. De altumintrea Cserei nu crutia neci pe ai sei.

In acestu anu a domnitu ciurma fôrte mare in Transilvani'a. Cronicariulu spune, cã pestilenti'a (molim'a) venise din Turci'a la Bucuresci, de acolo trecuse la Moldov'a, de unde o adusera nisce tiegani in

*) Az a sok tolvaj akasztófára való ezer hajdu meg ijede, fegyvereket, köpenyegeket elhányák és az erdőben széjel futának. (Pag. 428.)

secuime, éra de acolo se latí mai preste tóta tíer'a. Guberniulu si mai alesu comandantele generalu luase mesurele cele mai severe in contra propagarei ciu-meí; cu tóte acestea din unele comune s'a stinsu populatiunea intréga.

Se pare cà spre capetulu acestui anu s'a mai reintorsu ceva liniste in tíera, pentrucà cronicariulu comunica unu catalogu de acei capitani de curuti si alti compromisi, carii fugisera in Moldov'a, éra acumu se reintórsera in patri'a loru si cerura gratia dela némtiu.

Cserei inchiaie acestu anu cu enarrarea mai multor afaceri familiare proprie si straine, apoi éراس suspina dicédu, cà Transilvani'a cautà domnia si cadíu in iobagía.

(Va urma.)

C l i o.

(Continuare din Nr. 22).

Documente pentru istori'a patriei.

Iosifu II. voiesce a restaura voivodatulu Transilvaniei.

Despre acestu planu alu fericitului imperatu se afla documentu sub Nr. 5597 din a. 1789, adeca cu unu anu mai nainte de mórtea sa. Prin acea resolutiune a sa imperatulu desfiintà rangurile asia numite „Baronatus regni“ introduse sí in Transilvani'a in a. 1762 dupa cumu era cele din Ungari'a, apoi adaoge: „Din contra, Eu voiescu a restabili rangulu vaivodului Transilvaniei asia, precumu fusese acela mai nainte de separarea Transilvaniei de catra regatulu Ungariei sí voiescu a'lu impreuna cu oficiulu gubernatoriului, carele in conformitate cu titl. I. din Partea I. a decretului (Verböczianu) are se ocupe loculu alu patruea intre baronii regatului Ungariei*.“

La acea resolutiune cancellari'a reflectà, cà asia ceva nu se póte fara diet'a Ungariei si a Transilvaniei.

Valachi. Aici vene prea interesantulu estrasu dintru una relatiune germana dela a. 1791 Nr. 11,822 in care imperatulu Leopoldu II. e incunoscintiatu despre modulu cumu a primitu diet'a transilvana impartasirea supplicis libelli valachorum, facuta in 21. Iuniu alu acelui anu pre langa rescriptu imperatescu. Acestu raportu inca arata curatu aceea ce romanii sciau mai de multu din alte fântani, cà adeca petitiunea natiunei romanesci a fostu primita de catra membrii dietei fórte reu si cu multa neincredere; éra la locul unde se díce, cà Mateiu Corvinu inca a

*) Dagegen will ich die Würde eines siebenbürgischen Voivoden, so wie sie vor der ersten Trennung Siebenbürgens vom Königreich Ungarn daselbst bestanden ist, wieder einführen und mit dem Amte des Gouverneurs verbinden, welcher nach Weisung des Decreti P. I. tit. 94 unter den hungarischen Baronibus Regni den vierten Platz einzunehmen hat.“

fostu romanu, dela membrii dietei se audí unu risu sarcasticu; totu asemenea, candu se audí, cà familiile Iosika, Kendeffi, Nalátzi, Huszár sunt de origine romanesci, acestea familii s'au iriritatu pana la manía. Pe episcopulu greco-catolicu Ioanu Bobu, care se aflá de fatia in acea siedintia, ilu atacara cu manía sí'lu intrebara, déca scie ceva despre acea suplica a valachiloru. La acestea elu respunse fara iritatiune, inse cu una constantia barbatésca, cà elu nu este auctoriulu acelei petitiuni, cà inse aceea s'a compusu cu scirea lui.*) Rescriptulu apoi s'a datu la dictatura etc.

Compilatoriulu nu arata pe auctoriulu acestei relatiuni pretióse si neci o comunica intréga. Istoricii ii voru sci da in urma.

Valachia. Sub acestu Nr. venu citate dóua documente polonesci din Zaluski Epistolae historicae familiares Tomi I. parte 2-a, adeca epistol'a lui Andreas Chrysostomus Zaluski episcopu de Kiew scrisa in a. 1690, in care se díce despre Valachi'a, cà imperatulu Leopoldu facuse regelui Poloniei promissiuni in respectulu acestei tieri, cà inse mai tardú l'a insielatu dicédu, cà trebue se astepte decisiunea dietei unguresci, cà dela aceea depende . . .

In aceeași carte la pag. 1220 sí la a. 1691 se citesce, cà comitele Thun ambasadorulu imperat. a mersu la Poloni'a si a dechiaratu in numele imperatului, cà déca polonii se voru bate bine (in contra turciloru), elu le va cede Valachi'a si Moldavi'a.

(Va urma.)

Bibliograficu.

Mai nainte de a pasí la incunoscintiarea unui numeru frumosu de carti publicate in limb'a nóstra in anii mai din urma, reflectamu pe lectorii nostri la cartea titulata:

Repertoriu biblio-chronologicu séu catalogu generalu de cartile romane imprimate dela adoptarea imprimeriei, diumetate seclu XVI. si pana astadi, séu dela 1550—1865 exclusivu.

Precessu de dóue serii, un'a de date istorice relative la bibliografia in genere; inventiuni, decisiuni, scriitori etc. si alt'a relativa la imprimeria si in parte la imprimeriile nóstre romanesci.

Adunate de mai multu tempu si redigate astfelu de Dumitru Iarcu, vechiu profesoru si inspectoru de scóle.

Imprimate cu cheltuial'a din fondulu onor. ministeriu alu culteloru si instructiunei publice. Bucuresci. Imprimeri'a statului. 1865. Formatu 4°. 120 pagine.

*) Worauf er (Bob) ohne Gemüthsbewegung, jedoch mit einer männlichen Standhaftigkeit erwidert hatte, dass er selbst nicht der Verfasser dieser Schrift sei, dieselbe jedoch mit seinem Vorwissen wäre aufgesetzt worden etc.

Din summariulu ce se vede la pag. 119—120 scótemu urmatóriele cifre:

Din sec. alu 16-lea se afla urm'a de 14 (patruspre-diece) carti romanesci tiparite; din alu 17-lea 73; din alu 18-lea 182; din alu 19-lea 3405; fara data 169; in suma totala 3843 carti si foi periodice tiparite pana la an. 1865.

Lectoriulu isi va revoca in mente la oca siunea acésta coprinsulu cartei titulate: Disertatia despre tipografiile romane in Transilvani'a si in tierile invecinate dela inceputulu loru si pana in dílele nóstre de dr. Vas. Popu. Sibiu 1838. Form. 12°. pag. 106; se intielege inse, cà dr. V. Popu nu a potutu merge mai departe, decatu numai pana in anulu in carele 'si inchiaiese operatulu seu.

Din cartea dlui Dim. Iarcu se mai afla cateva ecsemplaria la ministeriulu culteloru si instr. publice sí la tipografi'a statului, de unde treidiece ecsemplaria s'au trimisu din porunc'a dlui minisrru Mich. Cogalnicénu impreuna cu mai multe alte carti romanesci spre a se impartí pe la bibliotecele instituteloru romanesci din Transilvani'a, Banatu si Ungari'a. Noi scótemu aici numai titlulu catoruva carti romanesci din cele mai vechi, éra acelea sunt:

In an. 1577. Psaltirea, tradusa si tiparita de diaconulu Georgie Coresí din Brasiovu.

1580. Omiliariu, da Georgie Coresí, tiparita in Brasiovu.

Tetraevangeliu in folio.

Pravil'a besericeii resaritului.

Têlculu evangeliiloru (Cazania, séu carte de invetiaturi bisericesci), trad. din slovenesce in romanesce.

(Tóte acestea traduse de acelasi Coresí?)

Evangelie cu têlcu.

Carte de rugatiuni romanesci.

Tóte tiparite in Brasiovu.

1581. Palia, duóa carti din ale lui Moise in folio (mitrop. Ghenadie), in Orasti'a.

1583. Palia, 3 carti din urma ale lui Moise, in Orasti'a.

1595. Chart'a Moldovei. (Unde?)

1596. Chronic'a Transilvaniei. (Unde?)

1640. Pravil'a mica, formatu 4°, edit. 2-a (dupa cea din Brasiovu dela 1580), de egumenulu Meletie Macedonénulu, tiparita in monastirea Govora.

1641. Evangelia cu têlcu, in folio (Margariariu, editiunea 2-a dupa cea din 1580 de mitropolitulu Ghenadie in Alb'a-Iuli'a (Belgradu).

Cazania (inceputa a se tipari in 1638). Alb'a-Iuli'a.

1642. Catechismu dupa celu calvinescu, despre tain'a botezului si a cuminecaturei. Alb'a-Iuli'a.

— Invetiaturi (13 cuventari), trad. din grecesce de Melchisedec, egumenulu din Campulu-lungu, tiparita in Govora. 4°.

Evangelia invetiatóre, in folio, tiparita in Govora.

Condica pravilnicésca, de Ghenadie mitropolitulu Ardélului, in dílele lui Matheiu Basarabu, tiparita in monast. Govora.

Paucenie, de acelasi.

1643. Cazania (Chiriaodromion), in folio, 1000 pagine, trad. din slavonesce de mitrop. Varlaamu cu cheltuié'la dlui Moldovei Vas. Lupu, tip. in Iasi.

1644. Evangelie invetiatórie (dupa cea din Govora dela 1642 sí Iasi 1643) cu porunc'a si cheltuié'la domnului Valachiei M. Basarabu si mitropolitulu Teofilu, tip. la monast. Délu.

1645. Respunsuri ale mitropolitului Varlaamu, contra catechismului calvinescu dela 1642, tiparitu in Iasi.

Siepte taine ale bisericeii, form. 4°. Iasi.

1646. Pravila imperatésca*), trad. din elinesce in dílele Domnului Vas. Lupu. Iasi. Folio.

1648. Noulu testamentu, séu impacarea cu legea nóua a lui Is. Christosu, din grec., slavonesce si latinesce, trad. in dílele principelui Transilvaniei Georgie Rákoczi, tiparitu in Alb'a-Iuli'a in tipografi'a din nou infiintata.

1649. Triodu, in dílele lui Mateiu Basarabu (tiparitu unde?).

1651. Psaltire, dupa evreesce, in 4° cu cheltuié'la principelui Georgie Rákoczi II., tiparitu in Alb'a-Iuli'a.

1652. Pravil'a cea mare (dupa editiunea din Iasi dela 1646) in folio. Tergoviste, in tipografi'a mitropoliei.

etc. etc.

Acestu micu catalogu ilu scóseramu aici numai pentru acei lectori ai nostrii, carii n'au oca siune de a'si castiga acésta carte, séu sí carii nu se ocupa inadinsu cu istori'a literaturei nóstre.

Invitare la prenumeratiune.

Acumu au trecut 25 ani, candu tinerimea romana dela gimnasiulu Urbei-mari a inceputu a canta in armonia regulata cantarile s. liturgiei.

Aici s'a facutu antaiulu inceputu — dupa scirea nóstra, in cantulu choralu romanescu!

S'au cantatu melodie compuse prin Randhartinger, Preier si altii; dara aceste nefiindu practisate si cunoscute in bisericile romanesci, subscrisulu si-a facutu studiu de a defige melodiile nóstre bisericesci sí a le compune in quartetu dupa artea musicale.

Fructulu lucrariloru sale indelungate intre celelalte este sí divina liturgia a s. Ioanu Chrisostomu.

Aceste cantari chorale s'au cantatu si se canta la deschilinite bisericii.

Deci cea mai caldurósa recunoscintia bravei tinerimei romane! care cu atata zelu a inbratiosiatu acésta intreprindere spre infrumsetiarea cultului dumne-

*) Adeca Basilicalia.

Valórea acestor carti calculata cu pretiurile aratate de catra directiunea tipografiei statului este 3247 franci si 80 centesime.

Diumatate din acestea carti, adeca cate 15 din fiacare s'au trimisu la Pest'a, de unde sunt a se impartii dupa cumu voru afla cu cale domnii acei insarcinati cu acésta afacere, éra ceealalta diumatate s'a impartítu in Transilvani'a, pe la bibliotecele care se voru anumí in acésta fóia indata ce ne va veni respunsu de primire dela tóte locurile.

Din responsurile cate ne venira pana acumu respira preste totu cea mai sincera multiamita ce se aduce domnului ministru Mich. Cogalnicénu, pentrucà a inezstratu micide nóstre bibliotece cu acestea carti, dintre care cele mai multe merita cá se ocupe locu in oricare biblioteca.

Numerulu romaniloru in diferitele provincie ale Daciei antice este:

1. In Banatu camu pre 600 mile 660,080; alu popóreloru reromane totu aci 550,000.

2. In Crisiana si Marmati'a camu pre 600 mile 850,000; neromane 600,000.

3. In Transilvani'a camu pre 1000 m. 1,380,000; neromane 700,000.

4. In Bucovin'a camu pre 170 m. 300,000; neromane 180,000.

5. In Romani'a libera camu pre 2300 mile 5,000,000; neromaniloru 400,000.

6. In Basarabi'a, anume si in insulele cele mari de romani preste Nistru, pre unu teritoriu camu de 1000 m. 800,000; neromane 300,000.

7. In Serbi'a, Dobrogi'a si pre totu malulu dreptu alu Dunarei, camu pre 270 m. 400,000; neromane 300,000.

In totalu, pre unu teritoriu de 5950 mile 9,390,000 romani si 3,030,000 neromani.

Numerulu Macedo-Romaniloru in partile Albaniei, Macedoniei, Epirului, Tesaliei, Traciei si Greciei, unde ei locuescu indesati si compacti, este pre unu teritoriu de vreo 1600 mile 1,750,000.

Si asia numerulu totale alu romaniloru in Oriente pre unu teritoriu de vreo 7550 m. este 11,140,000 suflete. (Dupa Albin'a.)

Publicarea baniloru incursi

la fondulu asociatiunei dela siedinti'a comit. asoc. din 5. Oct. pana la siedinti'a acelua din 2. Noembre a. c.

Dela dn. viceprotopopu in Bistriti'a Alecsandru Silasi s'a priimitu tacs'a de membru ord. nou pre an. 18⁶⁹/₇₀ 5 fr. v. a. Sibiu, 2. Noembre 1869.

Dela secretariatulu asoc. tr.

Diariulu din Vien'a

„DER OSTEN,“

carele pe langa ce lupta de duoi ani cu barbatia pentru adeveratele interese ale monarchiei, in acelasi tempu apara intre altele, si bine intielesele interese ale natiunei romanesci, costa pe anu numai 6 fr., éra dela 1. Octobre a. c. a deschisu abonamentu si pe 3 luni pana la 31. Dec. numai cu 1 fr. 50 cr. v. a.! „Der Osten“ are si una fóia suplementaria „Das Wiener Sonntagsblatt,“ care inca coprinde articlii fórté interesanti. — Acestu diariu avù si mai deaprópe in Nr. 39 cativa articlii escelenti, éra in Nr. 38 publicase unu articlu interesantu despre Ioanu Buténu si altulu prea bunu despre lupt'a eroica a pompieriloru din Bucuresci in Sept. 1848. Mai de curendu publica in suplementu novel'a titulata „Caderea principatului Temisian'a.“ — Suntemu convinsi, cà oricare romanu cunósce limb'a germana, nu va lipsi a prenumera pe „Osten.“

Dictionariulu

UNGURESCU-ROMANESCU

compusu de Georgie Baritiu, Brasiovu 1869, formatu 8° mare, 41 còle, se afla depusu spre vendiare la librariile din Brasiovu, Sibiuu, Clusiu, Lugosiu, Temisió'a, cu pretiulu originalé ficsu 3 fr. 70 cr. leg. tiépenu cu piele, si 3 fr. 20 cr. v. a. legatu usioru. Anume pentru comitate sunt depuse in Clusiu la librari'a dlui I. Stein.

Acei domni, cari voiescu a trage acestu dictionariu deadreptulu dela auctoriu prin posta, sunt rogati a se intielege cu eспедиitiunile postali, cá in casu de a nu afla pe ddnii adresati acasa indata in primele 3—4 díle, dupa sosirea pachetelor, se nu le mai remita, ci se le pastreze pe locu celu puçinu 14 dile, dupa cum le suna instructiunile.

AMICULU POPORULUI

Calindariu pe anulu comunu 1870, compusu de Vis. Romanu. An. X. Sibiuu. Calindariu bogatu si bunu. Pretiult 40 cr.

A dóu'a editiune din

Infricosiatele stricatiuni ale beuterei de vinarsu-rachiu.

Invetiaturi mantuito're, culese si reproduse in romanesc de I. Petricu, parochu si protop. de legea resariténa, si G. Munteanu, prof. si directoru alu gimnasiului rom. din Brasiovu, au esitu de sub tipariu in a. 1868.

I-a editiune esita la a. 1854 s'a petrecutu de multu. Astadi se simte din nou lips'a acelei carticele, care oriunde a petrunsu, mai alesu la glóte, a folositu in modulu celu mai salutariu.

Pretiulu numai 10 cr. v. a., si se póte trage deadreptulu dela tipografii Römer & Kamner in Brasiovu.